

НОВИ САД - На данашњи дан 1845. године рођен је српски глумац Тоша Јовановић, члан Народног позоришта у Загребу (ХНК) и Народног позоришта у Београду (Српско краљевско народно позориште), један од највећих српских глумаца 19. века. Посебно се истакао улогама хероја и љубавника. Као први глумац из Србије гостовао је у Будимпешти.

Данас је недеља, 21. мај, 141. дан 2023. До краја године има 224 дана.

1349 - Државни сабор у српском престоном граду Скопљу усвојио је први део Душановог законика, односно "Законик благоверног цара Стефана", како је гласио званичан назив, којим су утврђена општа начела уређења државе. Поред одредаба уставног карактера, Законик је регулисао права сталеза, штитећи и најниже слојеве, и имао је казнено-правне и процесно-правне одредбе и одредбе из породичног и наследног права. Законик је 1354. допуњен на Државном сабору у Серу. Рађен је на основу обичајног права, црквеног законодавства и посебно римско-византијског права. Законик прокламује да судије треба да се држе закона чак и када је он супротан владаревој вољи. Сачувано је 25 преписа. Најстарији препис из 14. века сачуван је у манастиру у Струги (сада се налази у Москви).

1471 - Рођен је немачки сликар и бакрорезац Албрехт Дирер, један од највећих ренесансних мајстора. Минуциозан у раду, био је обдарен и великом маштом. Реализам и мистицизам код њега понекад иду упоредо. Израдио је портрете велике уметничке и документарне вредности и изванредне гравуре у дрвету и бакру, у којима је посебно изражен прецизан цртеж ("Апокалипса", "Велика мука", "Богородичин живот"). Радо је цртао природу, а радио је и аквереле. Путовао је по Италији и Холандији, али је највише живео у Нирнбергу. Дела: "Четири апостола", "Света Тројица", "Богородица у ружичњаку", "Портрет Холцшера".

1471 - У лондонском затвору "Тауер" убијен је енглески краљ Хенри VI, последњи монарх

из династије Ланкастер, свргнут у династичким борбама ("Рат двеју ружа"), а престо је поново преузео Едвард IV. Формално је владао од 1422, поставши краљ у осмом месецу живота. Први пут су га присталице династије Јорк збациле с власти 1461, кад је краљ постао Едвард IV, а други пут 1471. после пораза трупа Ланкастера од војске куће Јорк у бици код Туксберија, пошто је 1470. накратко вратио престо.

1527 - Рођен је шпански краљ Фелипе II. Владао је од 1556. до смрти 1598. и био је изразити поборник римокатоличког ексклузивизма, због чега је водио више ратова широм европског континента. Изазвао је побуну против шпанске круне у Холандији, ратовао је против Турске од 1571. до 1578. и против Енглеске од 1588. После слома његове "Непобедиве армаде" 1588. у бици са енглеском морнарицом у Ламаншу, Шпанија никада више није била светска сила првог реда.

1639 - Умро је италијански филозоф, доминиканац Томазо Кампанела, један од родоначелника утопијске филозофије, који је 27 година провео у тамници. У делу "Држава сунца", написаном по узору на Платона и Томаса Мора, изложио је схватања о идеалном друштву као некој врсти остварења Платоновог идеала.

1688 - Рођен је енглески писац Александер Поуп, представник класицизма у енглеској поезији, који је на енглески превео грчке епове "Илијаду" и "Одисеју". Дела: поеме "Есеј о човеку", спев "О критици", сатирични еп "О глупости", комично-херојски спев "Отмица увојка".

1844 - Рођен је француски сликар Анри Русо "Цариник", сликар-самоук, родоначелник наивног сликарства. Пажњу критике скренуо је једноставношћу сликарске форме. Пресудно је утицао на стварање школа "наивних сликара" у Европи и Америци. Дела: "Свадба", "Шетња", "Сан", "Заводница змије", "Уснула циганка".

1858 - Умро је Шарл Луј Авас, француски писац, новинар, оснивач новинске агенције "Авас". Рођен у Роану, Авас је осмислио тада нови концепт специфичног агенцијског новинарства. "Агенцију Авас" најстарију на свету, основао је 1835. Као новинска агенција "Авас" је постојао до 1945. када је национализован након пада вишијевског режима у Француској. Из њега је израстао данашњи француски "Франс прес".

1860 - Рођен је холандски лекар Вилхелм Ејнтховен, оснивач електрокардиографије, добитник Нобелове награде за медицину 1924.

1894 - Краљ Србије Александар Обреновић укинуо је либерални устав из 1888. и вратио на снагу устав из 1869.

1895 - Умро је аустријски композитор и диригент Франц фон Супе, аутор више популарних оперета. Дела: оперете "Лака коњица", "Бокачо", "Лепа Галатеја", "Фатиница".

1904 - У Паризу је основана Светска фудбалска федерација - ФИФА.

1921 - Рођен је руски нуклеарни физичар Андреј Дмитријевич Сахаров, борац за политичке слободе и људска права, добитник Нобелове награде за мир 1975. Као непомирљиви противник режима Леонида Брежњева, изгнан је 1980. из Москве у Горки, где је остао до 1986. Творац је совјетске хидрогенске бомбе, али се касније жестоко противио нуклеарном наоружавању.

1927 - Амерички пилот Чарлс Линдберг слетео је у Париз прелетевши за 33 сата и 29 минута 5.850 километара од Лонг Ајленда у Њујорку, чиме је постао први човек који је авионом прелетео Атлантик.

1935 - Умро је холандски ботаничар Хуго де Фрис, оснивач експерименталне генетике. Према његовој мутационој теорији еволуције, насупрот учењу Чарлса Дарвина, нове врсте настају наглом генетичком променом - мутацијом. Дела: "Теорија мутације", "Врсте и варијетети, њихово мутационо порекло".

1935 - Умрла је америчка пацифисткиња и друштвени реформатор Џејн Адамс, добитница Нобелове награде за мир 1931. Бавила се практичним решавањем социјалних проблема и била председник Међународне женске лиге за мир и слободу.

1944 - После освајања Монте Касина, савезници су у Другом светском рату пробали фронт немачких нацистичких снага у Италији.

1952 - Умро је амерички филмски глумац Џулијус Гарфинкл, познат као Џон Гарфилд, који је најчешће играо улоге друштвених аутсајдера и бунтовника. Био је велики пријатељ Југославије и много је учинио да се САД у Другом светском рату окрену ка Јосипу Броз Титу и његовом Покрету, а пред крај рата се на тлу Југославије борио против немачких нациста. Филмови: "Четири жене", "Хуарез", "Начинили су ме злочинцем", "Морски вук", "Они живе опасно", "Поштар увек звони два пута", "Хумореска", "Тело и душа", "Снага зла", "Џентлменски споразум", "Велики нож", "Имати и немати".

1982 - Британске трупе су се у Фолкландском рату искрцале на Фолкландска острва, која је запосела Аргентина, у највећој војној акцији Лондона од Суецке кризе 1956. Буенос Аирес је предузео војну акцију полажући право на тај архипелаг смештен око 500 километара насупрот аргентинске обале.

1989 - Кинески студенти, који су запосели централни пекиншки трг Тјенанмен, одбацили су захтев владе да напусте тај централни пекиншки трг.

1991 - Бивши премијер Индије Раџив Ганди убијен је бомбом скривеном у букет цвећа, у току предизборног митинга у јужној индијској држави Тамил Наду, близу града Мадрас.

1991 - Челник етиопске војне управе Менгисту Хаиле Маријам оборен је после 14 година владавине и отишао је у избеглиштво.

1993 - Сенат је суспендовао председника Венецуеле Карлоса Андреса Переса под оптужбом за проневеру.

1994 - Бакили Мулузи преузео је дужност председника Малавија, као први шеф те афричке државе изабран на демократским изборима.

1996 - На источноафричком језеру Викторија потонуо је танзанијски ферибот, с којег се од око хиљаду особа спасло само 114.

1998 - Индонезански председник Сухарто поднео је оставку, попустивши под снажним притиском масовних студентских демонстрација, након 32 године владавине. Овлашћења шефа државе предао је потпредседнику Индонезије Јусуфу Хабибију.

2003 - У земљотресу који је погодио северни Алжир погинуло је најмање 2.273 особа.

2006 - Одржан је референдум о државном статусу Црне Горе. На референдуму је, тесном већином, одлучено да се Црна Гора издвоји из оквира Државне заједнице Србија и Црна Гора.

2013 - У парској катедрали Нотр Дам, у знак протеста, по узору на сличан гест Јукиа Мишима новембра 1970, извршио је самоубиство Доминик Венер, француски писац, ратни ветеран, изразити десничар.

2013 - Петорица држављана Србије, који су се нашли у заточеништву у Либији августа 2011. године, ослобођени су. У тој земљи они су затворени под сумњом да су били плаћеници свргнутог Моамера Гадафија. 2017 - Швајцарци су на референдуму подржали реформу енергетског система, којом се енергија нуклеарних електрана замењује обновљивим изворима до 2050. Нова енергетска стратегија у тој земљи припремљена је после нуклеарне катастрофе у Фукушими, Јапан, 2011. године. Швајцарска влада, тим поводом, одлучила је да постепено угаси нуклеарне електране а да се ослони на хидроенергију, као и на обновљиве изворе, попут соларних и геотермалних.

(Танјуг)